

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ἤτοι

*Κρίσις τῆς πρώτης εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον
σταλείσης πραγματείας*

**ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΘ' ΟΜΗΡΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ
ΤΩΝ ΗΡΩΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ,**

Γενομένη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 20 Μαΐου, ἐπετείῳ ἡμέρᾳ
τῆς τούτου ἰδρύσεως.

Δαπάναις τοῦ ἀγωνοθέτου ἐκδοθεῖσα ἐπὶ τῷ
διανεμηθῆναι δωρεάν.



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

1861.

Οὐκ ἄρα μούνον ἔην Ἑρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
Εἰσὶ δῶα· τὴν μὲν κεν ἐπαινῆσαι νοήσας...
Θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων
Γαίης τ' ἐν ῥίζῃσι καὶ ἀνδράσι, πολλὸν ἀμείνω·
Ἵτε καὶ ἀπάλαμόν περ ὄμωσ' ἐπὶ ἔργον ἐγείρει.
Εἰς ἕτερον γὰρ τίς τ' ἰδὼν ἔργοιο χατίζων
Πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρόμεναι ἡδὲ φυτεύειν,
Οἰκόν τ' εὖ θέσθαι· ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
Εἰς ἄφρονον σπεύδοντ'· ἀγαθὴ δ' Ἑρις ἥ δε βροτοῖσι.
Ἡσιοδ. ἐν ἔργ. σιγ. 9 κ. ε.

Τῇ 20 Μαΐου, ἡμέρα τῆς ιδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου, συνηλθον ἐν αὐτῷ κατὰ πρόσκλησιν τῆς τοῦτου Πρυτανείας ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, Ὑπουργοί, Γερουσιασταὶ καὶ Βουλευταὶ, οἱ καθηγηταὶ καὶ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν λοιπῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ πλῆθος ἄλλων ἐχλεκτῶν ἀκροατῶν, ἵνα πανηγυρίσωσι κατὰ τὰ εἰθισμένα τὴν ἡμέραν ταύτην. Μετὰ τὸν καθηγητὴν κ. Ῥαγκαθῆν, ἀναγνόντα τὸν αἰτήσιν τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου συντεταγμένον ὑπ' αὐτοῦ ἀκαδημαϊκὸν λόγον πρὸς τιμὴν τῆς ἡμέρας, προσελθὼν ὁ καθηγητὴς κ. Καστόρχης, ἀνέγνω τὴν ἐπομένην κρίσιν τῆς εἰς τὸν Ῥοδοκανάκειον φιλολογικὸν ἀγῶνα σταλείσης πραγματείας περὶ τοῦ καθ' Ὁμηρον πολιτεύματος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος.

Φιλόμουσοι Κύριοι.

Τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν εἰς τὸν βίον τῶν καθ' ἡμᾶς ἔθνων παριστάνει τὸ ἡμέτερον ἔθνος κατὰ τὸν τελευταῖον μάλιστα αἰῶνα φαινόμενον παράδοξον καὶ σπανίως ἴσως ἀπαντώμενον ἐν τῇ τῶν λαῶν ἱστορίᾳ. Ἀφ' οὗτου ἡ ἡμετέρα φυλὴ, ἐκ τοῦ ληθαργεῖν τῆς μακρᾶς δουλείας καὶ βαρβαρότητος ἐγερθεῖσα, ἀκριβεστέραν γνῶσιν ἔσχε τῆς ἰδίας φύσεως, καὶ κρείττονας περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας συνέλαθεν, εὐθὺς ἔκτοτε ἐκάλεσε καὶ ὁσημέραι ἐπὶ πλέον καλεῖ εἰς εὐγενῆ καὶ γενναίαν ἀμιλλαν πάντα τὰ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ζῶντα αὐτῆς μέλη. Ἡ ἀμιλλα αὕτη γίνεται πρὸς ἀπόκτησιν οὐ μόνον τῶν ὀλικῶν μέσων, δι' ὧν μεγαλύνονται καὶ συντηροῦνται ἔθνη καὶ πόλεις καὶ οἶκοι, ἀλλὰ

καὶ γνώσεων, δι' ὧν ἐξευγενίζεται ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Ἕλληγν πλησιάζει ἀεὶ μᾶλλον πρὸς τὸν αὐτοῦ προορισμόν. Περιττὸν ν' ἀνατρέξωμεν εἰς προγενεστέροισ χρόνους· ἤρκει μόνη ἡ τελευταία πεντηκονταετηρίς ἢ μᾶλλον ἡ παρελθοῦσα εἰκοσιπενταετηρίς νὰ δώσῃ ἡμῖν ἀποδείξεις πλείστας τοῦ λόγου, μαρτυρούσας ὅπως προώδευσε τὸ ἡμέτερον ἔθνος κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο διάστημα εἰς τὸν ὀλικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν βίον. Διότι οἱ Ἕλληνες, ὅπου γῆς ζῶσι, παρέχουσι δείγματα τῆς ἀμύλλης ταύτης καὶ τοῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος, οὕτινος ἢ οὐδένης ἢ ἐλάχιστοι μόνον λείπονται. Πᾶσα χώρα, ὅπου Ἕλληνες, πᾶσα κοινότης, πᾶς οἶκος μαρτυρεῖ ὑπὲρ τοῦ λόγου καὶ ἐλεγχον σαφεῇ τούτου παρέχει. Ἀλλὰ μακρόν καὶ τοῦ παρόντος καιροῦ ἀλλότριον καὶ περιττὸν ἄλλως εἶναι νὰ πλέξωμεν δι' ἀδεξιῦ μάλιστα χεῖρὸς τὸν στέφανον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐνώπιον ἀκροατῶν, τὴν νοσημονεστέραν αὐτοῦ μερίδα ἐκπροσωποῦντων. Ἀρκεῖ ἡμῖν νῦν νὰ ρίψωμεν βλέμμα ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης, ἣν μακροὶ ἀγῶνες, μεγάλοι καὶ δίκαιοι ἐλπίδες κατέστησαν μητρόπολιν καὶ ἐστίν τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Ταύτην ἀμιλλῶνται οἱ Ἕλληνες νὰ ἀναδείξωσι καὶ πάλιν οἷα καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων αὐτῶν ἦτο. Καθὼς τότε πᾶς πλούσιος Ἕλληγν πρότερον, πᾶς Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ ὕστερον καὶ βάρβαρος ἡγεμὼν ἢ πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς τῆς γῆς ἤγειρε μέγα τι καὶ λαμπρὸν οἰκοδόμημα πρὸς τιμὴν καὶ ἀθανασίαν τοῦ ὀνόματός του, ὥστε ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος μάλιστα πλήρης ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης καὶ κορωνίς τῶν πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου· οὕτω καὶ νῦν οἱ Ἕλληνες ποιοῦσιν οὐ μόνον πρὸς ὠραϊσμὸν τῆς πόλεως καὶ δόξαν ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ταχυτέραν ἀνάκλησιν

καὶ διδάσκειν ἐπιστημονικῆς παιδείας καὶ τέχνης εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας διὰ τῆς ἐνταῦθα ἐκπαιδευομένης Ἑλληνικῆς νεότητος.

Τὰ ἐν Ἀθήναις καθ' ἑκάστην ἐγείρομενα ἐκ τῆς ἀμίλλης ταύτης παντὸς εἶδους καὶ τάξεως ἐκπαιδευτήρια καὶ φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα μαρτυροῦσιν, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ κατενόησεν ὀρθῶς τὸν αὐτῆς προορισμόν, καὶ ἂν εὐστόχως διώκει τὰ πρὸς τοῦτον κατάλληλα μέσα. Ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τούτοις, ὡς ἐν παλαίστραις καὶ γυμνασίοις, ἀσκεῖται ἡ πανταχόθεν φοιτῶσα Ἑλληνικὴ νεότης νὰ ἐξευγενήσῃ ἑαυτὴν καὶ νὰ ἀναδείξῃ ὅσους οἱ νῦν χρόνοι συγχωροῦσι τῆς προγονικῆς παιδείας καὶ δόξης οὐχὶ ἀνάξιον κληρονόμον καὶ τοῦ ἰδίου μέλλοντος ἱκανὸν προπαρασκευαστήν. Τὰ πλεῖστα τούτων, ἢ μᾶλλον πάντα, εἰσὶν ἀποτελέσματα τῆς ἀγαθῆς ἐκείνης ἔριδος, ἣν ἐν ἀνθρώποις ἔθηκεν ὁ Κρονίδης καθ' Ἡσίοδον πρὸς αὕξησιν οἴκων καὶ γενῶν, καὶ ἣν ἐρίζουσιν οἱ ὀλίγοι ἐλευθέριοι Ἕλληνες πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζῶντας πολλοὺς ἀδελφούς των. Διότι τὰ μὲν τούτων ἡγεῖρε καὶ συντηρεῖ ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάς, τὰ δὲ αἱ ἄλλεπάλληλοι καὶ διηνεκεῖς συνεισφοραὶ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλλήνων. Αὕτῃ καὶ μόνῃ, ἵνα μὴ ἀποθλέψωμεν μακράν, ἡ τῆς πόλεως πλατεῖα αὖτις, ἐφ' ἣς ὑποδύμεται ὁ εὐκτίριος οὗτος οἶκος, ἐν ᾧ ἡ σήμερον πανηγυριζομένη ἡμέρα ἐκάλυπεν ἡμᾶς πάντας διδάσκοντας καὶ διδασκομένους καὶ πλῆθος λογάδων ἀνδρῶν, βεβαιοῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ τελευταίου λόγου. Ὀλίγα ἔτη ἀριθμοῦμεν, ἀφ' οὔτου ἡ σφύρα τοῦ λιθοξόου καὶ ὁ πρίων τοῦ τέκτονος κατέπαυσαν ἐκ τῆς γενικῇ ἐράνῳ τῶν Ἑλλήνων περατωθείσης οἰκοδομῆς τοῦ Πανεπιστημίου τούτου, καὶ ἰδοὺ σφυρη-

λατοῦνται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦτου λίθοι καὶ ἐπὶ ἐδραίων θεμέλων ἐγείρεται μεγαλοπρεπὲς καὶ σεμνὸν τὸ ὑπατον οἰκητήριον τῶν Μουσῶν, ἡ Σιναία Ἀκαδημία, δῶρον τῇ Ἑλληνικῇ σοφίᾳ καὶ ἐπιστήμῃ ἀντάξιον, καὶ δεῖγμα τρανὸν διακαοῦς πατριωτισμοῦ καὶ ἐλευθεριότητος ὄντως Ἑλληνικῆς. Μετ' οὐ πολὺ ὀφόμεθα ἐγειρόμενον ἐν ἀριστερᾷ τοῦτου ἕτερον πολυτάλαντον μέγαρον, δῶρον καὶ τοῦτο τῇ πατρίδι ἑτέρου μεγαλοπολίτου Ἑλληνοῦ, τοῦ Κρητὸς Βερναρδάκη, ἔνθα ἡ Ἑλλὰς θέλει συλλέξει τὰ ἔτι σωζόμενα καὶ καθ' ἑκάστην ἀνευρισκόμενα ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς ἀθάνατα μνημεῖα τῆς καλλιτέχνου χειρὸς τῶν ἀρχαίων περικλεῶν αὐτῆς τέκνων.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων καὶ ἄλλοι ἦττον μεγαλοκτήμενες πολῖται τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἴσου ὅμως φιλότιμοι καὶ γενναῖοι, ἀναφαίνονται ὁσημέραι προστάται καὶ ἀρωγοὶ τῆς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἀμιλλομένης νεότητος ὧν ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἰδίων δυνάμεων συντελεῖ πρὸς ταχεῖαν ἐπίτευξιν τοῦ γενικοῦ σκοποῦ τῆς ἡλικίης ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους. Τῶν τοιούτων εἰσὶ καὶ οἱ ἀπὸ τίνος χρόνου ἀναφανέντες ἰδρυταὶ καὶ συντηρηταὶ ἐπιστημονικῶν ἀγώνων, οὓς ἀγαλλόμενοι βλέπομεν κατ' ἔτος τελουμένους ἐν τῷ Πανδιδακτηρίῳ τούτῳ πρὸς δόξαν τῶν τε ἀγωνοθετῶν καὶ ἀθλοφύρων, καὶ εἰς ταχύτεραν μετάδοσιν ἐπιστημονικῶν γνώσεων παρ' ἡμῖν, καὶ εἰς κανονικωτέραν διάπλασιν τῆς ἡμετέρας νέας γλώσσης.

Τῶν τελευταίων τούτων εἶναι καὶ ὁ ἐν Ὀδησσῷ ὁμογενῆς, κύριος Θεόδωρος Π. Ῥοδοκανάκης, ὅστις, θέλων νὰ παροτρύνῃ πρὸς τὰς φιλογολικὰς μελέτας τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν, ἀνήγγειλε διὰ τοῦ παρ' ἡμῖν τραπεζίτου, κ. Γεωργίου Π. Σκουζέ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόν-

τος ἔτους εἰς τὴν Πρυτανείαν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, ὅτι πρόθυμος εἶναι νὰ στήσῃ φιλολογικὸν ἀγῶνα, χορηγῶν κατ' ἔτος χιλιοδραχμὸν ἄθλον εἰς τὸν γράψαντα τὴν καλλιτέραν φιλολογικὴν διατριβὴν περὶ θέματος, διδομένου ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐκ καθηγητῶν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ὧν τὴν εἰς τοῦτο συγκατάθεσιν ἔλαβεν προηγουμένως. Εἰς αὐτοὺς τούτους ἀνέθηκεν οὗτος καὶ τὴν κρίσιν τῶν ἐκάστοτε πεμπομένων διατριβῶν, συγχωρήσας αὐτοῖς νὰ ὀρίσωσι καὶ πάνθ' ὅσα συντελοῦσιν εἰς εὐδόωσιν καὶ κρείττονα ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνωφελοῦς τούτου ἀγῶνος. Οὗτοι δὲ ἀποδεχθέντες τὴν αἴτησιν τοῦ φιλομούσου ἀγωνοθέτου, ὥρισαν πρὸς τοῖς ἄλλοις, συναινούσης καὶ τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου, τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου τούτου, καθ' ἣν θέλει ἀπαγγέλλεσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως τῶν κατ' ἔτος πεμπομένων αὐτοῖς διὰ τῆς Πρυτανείας φιλολογικῶν πραγματειῶν. Οἱ αὐτοὶ ἔθεσαν καὶ τὸ πρῶτον φιλολογικὸν θέμα, εἰς οὗ τὴν λύσιν ἐκάλεσαν διὰ προκηρύξεως τῆς Πρυτανείας, ἐκδοθείσης τῇ 16 τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ ἀπελθόντος ἔτους, τοὺς φοιτητὰς καὶ ἄλλους λογίους, πλὴν τῶν τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητῶν, αἰτήσαντες νὰ ὀρισθῇ ἡ φύσις τῆς τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων Ἑλληνικῆς βασιλείας κατὰ τὰς περὶ αὐτῆς εἰδήσεις τοῦ Ὀμήρου, τῶν τραγικῶν, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὅσοι φέρουσί τι περὶ αὐτῆς. Νὰ ἐξακριβωθῇ δηλαδὴ ἡ γένεσις, τὰ δίκαια, ἡ ἱερατικὴ, δικαστικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἑξουσία, καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς τότε τάξεις τοῦ λαοῦ, καὶ εἴτι ἄλλο ἔχει ἀναφορὰν πρὸς αὐτήν. Περὶ πάντων δὲ τούτων νὰ φέρονται μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων συγ-

γραφῶν καὶ ποιητῶν ἢ καὶ κρίσεις τῶν νεωτέρων.
 Ἐτέθη δὲ τοιοῦτο θέμα, οὗτινος ἡ λύσις καὶ εὐκολος
 εἶναι, ὥς γνωστὸν τοῖς εἰδόσι, καθότι περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν
 μέχρι τοῦδε οὐκ ὀλίγοι τῶν κατὰ τὴν ἐσπερίαν καὶ βό-
 ρειον Εὐρώπην ἐρευνησάντων τὰς πραγματικὰς λεγο-
 μένας τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως εἰδήσεις, καὶ ἀξία τῆς
 γνώσεως παντός, ἐφιεμένου μαθεῖν τί κοινὸν καὶ τί ἴδιον
 εἶχεν ἡ τῶν τότε χρόνων Ἑλληνικὴ βασιλεία πρὸς τὴν
 τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἐτέθη, λέγομεν, εὐκολον θέμα, διότι ἡλ-
 πίζομεν, ὅτι οὕτως ἐνθαρρύνομεν τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πα-
 νεπιστημίου εἰς τοιοῦτου εἶδους συγγραφάς, καὶ παροτρύ-
 νομεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ πρώτου καὶ ἀρχαιοτάτου
 μνημείου τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, παρέχοντες αὐτοῖς
 ἀφορμὴν νὰ ἀναζητήσωσιν ἀπάσας τὰς περὶ τοῦ θέματος
 τούτου ἀπαντωμένας μαρτυρίας παρ' Ὀμήρῳ καὶ τοῖς
 ἄλλοις ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν, ἃς συγκρίνοντες καὶ
 παραβάλλοντες πρὸς τὰς δόξας τῶν νεωτέρων, οἵτινες ἔ-
 γραψαν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἤθελον διαγράψει
 κατ' ἴδιον τρόπον τὴν εἰκόνα τῆς ἡρωϊκῆς τῶν Ἑλλήνων
 βασιλείας. Καὶ οὕτως, ἀσκούμενοι αὐτοὶ εἰς συγγραφάς
 ἐπιστημονικὰς, ἤθελον συντελέσει εἰς τὴν διάδοσιν γνώ-
 σεων ὠφελίμων καὶ ἀγνώστων τοῖς πολλοῖς τῶν ἡμε-
 τέρων.

Αἱ ἐλπίδες καὶ προσδοκίαι ἡμῶν αὗται δὲν ἀπέβησαν
 ὅλως μάταιαι· ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐρισθεῖσαν προθεσμίαν
 ἐπέμφθη εἰς τὴν Πρυτανεῖαν διατριβὴ ἱκανῶς διεξοδική,
 ἐπιγραφομένη Πολίτευμα τῶν ἡρώων, ἥς τὴν
 κρίσιν ἐρχόμεθα νὰ ἀπαγγείλωμεν σήμερον. Ὁ συγγρα-
 φεὺς διαιρεῖ τὴν ὅλην αὐτοῦ πραγματείαν εἰς 5 βιβλία,
 πληροῦντα 280 σελίδας κοινοῦ χάρτου, ἃ ὑποδιαιρεῖ εἰς

κεφάλαια καὶ παραγράφους. Καὶ ἐν μὲν τῷ Α'. βιβλίῳ φέρει γενικὰς κρίσεις περὶ τοῦ πολιτεύματος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων· ἐν δὲ τῷ Β' πραγματεύεται περὶ τῆς βασιλείας· ἐν τῷ Γ'. περὶ τῶν εὐγενῶν ἢ ἀρίστων καὶ τῶν ὑπουργούντων τοῖς βασιλεῦσιν· ἐν τῷ Δ'. περὶ τοῦ δήμου καὶ ἐν τῷ Ε'. περὶ τοῦ τότε ἰσχύοντος ἢ τηρουμένου δικαίου ἐν ταῖς σχέσεσι πολιτῶν καὶ πολιτειῶν. Ἐκαστον δὲ βιβλίον ὑποδιαιρεῖται εἰς κεφάλαια, ὧν πάλιν ἕκαστον ἐξετάζει μέρος τι τῆς γενικῆς τοῦ βιβλίου ὑποθέσεως.

Καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς ταύτης καταλέξεως τῶν μερῶν τῆς ὅλης πραγματείας γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἠθέλησε νὰ περιορισθῇ ἀκριθῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θεμένου θέματος, ἀλλὰ περιέλαβεν εἰς τὴν λύσιν τούτου καὶ ἄλλα τινὰ ἄμεσον ἢ ἔμμεσον σχέσιν ἔχοντα πρὸς αὐτὸ, ὅπως οὕτω θέσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου τελείαν, ὅσον αὐτῷ ἦτο δυνατόν, εἰκόνα τοῦ πολιτεύματος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων.

Περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ὅλης πραγματείας οὐδὲν βέβαιον ἔχομεν νὰ εἴπωμεν· διότι ὀρίσαντες ἐν τῷ ἡμετέρῳ προγράμματι μόνον τὸ ἐλάχιστον μέτρον τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, ἀφήσαμεν ἐλευθέρους τοὺς συγγραφεῖς νὰ ἐκτείνωσι κατὰ τὸ δοκοῦν τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀναπτυσσόμενον θέμα. Κρίνομεν ὅμως καλὸν νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα πρὸς ὁδηγίαν τῶν θελούντων νὰ ἀποδυσθῶσιν εἰς μέλλοντας ἀγῶνας, ὅτι οὐχὶ πάντοτε ὠφελεῖ αὐτοὺς ἡ ὑπέρβασις τῶν ὁρίων τοῦ ἐκάστοτε διδομένου θέματος. Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι παραλαμβανομένων καὶ ἔξωθεν ἢ μακρόθεν τοῦ θέματος πολλῶν ἢ ὀλίγων συγενῶν τούτου ἀντικειμένων, γίνεται ἐνίοτε σαφεστέρα ἢ τούτου λύσις καὶ γνωστοτέρα ἢ φύσις τοῦ ζητουμένου

θέματος. Πολλάκις ὅμως ἡ υπέρβασις αὕτη γίνεται πρὸς ζημίαν τοῦ κυρίου ζητήματος. Ὅταν ὁ συγγραφεὺς λόγου χάριν ἀναζητῇ πολλὰ, μακρόθεν τοῦ θέματος ἀπτόμενα, καὶ τὰ ὅρια τούτου πολλὴ ἐκτείνῃ, κατατρίβει εἰς ἀναζήτησιν τούτων τὸν χρόνον, ὃν ὤφειλε νὰ δαπανήσῃ ἐξετάζων ὑφ' ὅλας τὰς ὕψεις καὶ μετὰ τῆς δυνατῆς αὐτῷ ἀκριβοείας τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα. Οὕτω πλεονάζων περὶ τὰ ἐπουσιῶδη, ἐλλεῖπει περὶ τὰ καίρια. Νομίζοντες ὅτι καὶ ἐνταῦθα κύρος ἔχει τὸ ἀρχαῖον ῥητὸν «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολύν», προτρέπομεν τοὺς νέους νὰ ἔχωσι τοῦτο ἐν νῷ καὶ ὅταν ἐπιχειρῶσι λύσιν τοιούτων ζητημάτων.

Εἰς τοιοῦτον πλεονασμὸν φαίνεται ὅτι περιέπεσέ πως καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐν λόγῳ πραγματείας· διότι ἀρξάμενος μακρόθεν τῆς θεωρίας, καὶ ἔρυσιν εἰ καὶ τῷ Ὁμήρῳ ἦσαν γνωστὰ τὰ παρ' Ἑλλήσιν ὑπερον ἀναφανέντα διάφορα πολιτεύματα, καὶ ἀνατρέξας εἰς τὴν πρώτην σύστασιν τῶν κοινωνιῶν, περιεπλέχθη οὕτως εἰς θεωρίας καὶ τοῦ θέματος μακρόθεν ἀπτομένας καὶ τῶν δυνάμεων ἴσως αὐτοῦ ὑπερτέρας. Ὁ πλεονασμὸς οὗτος παρατηρεῖται οὐ μόνον ἐν τῷ Α' βιβλίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς, ὅπερ παρεμβάλλει καὶ τινα, ἅπερ κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν νὰ λείψωσι δυνατόν ἦτο ἄνευ ζημίας τοῦ κυρίου θέματος, ἢ ἔπρεπε νὰ συνάψῃ δι' ἄλλης τοῦλάχιστον οἰκονομίας κάλλιον μετὰ τοῦ θέματος, ὥστε νὰ φαίνηται ὅτι καὶ ταῦτα συντελοῦσιν εἰς ἀκριβοτέραν παράστασιν καὶ φωτισμὸν τῆς εἰκότος, ἣν ἀνεδέχθη νὰ γράψῃ καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν νὰ ἐκθέσῃ. Εἰς τοιαῦτα δὲ κατατρίβων οὐκ ὀλίγον χρόνον καὶ πόνον, ἀναγκάζεται ὡς ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῆς προθεσμίας ἴσως, καθ' ἣν ὤ-

φειλε νὰ παραδώσῃ τὸ χειρόγραφόν του, νὰ περιστεί-
λῃ τὸ κύριον θέμα εἰς στενὰ ὅρια, μὴ ἔχων καιρὸν
νὰ μελετήσῃ πάντα τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ τοὺς λοιποὺς
συγγραφεῖς, ὅθεν ἠδύνατο νὰ εὗρῃ μαρτυρίας, ἀς ὕστε-
ρον παραβάλλων καὶ συνδυάζων, ἤθελε διαγράβει καὶ
τελειότερον καὶ φωτεινότερον τὴν τῆς ἡρωϊκῆς βασιλείας
εἰκόνα. Μὴ ἀναδεχθεῖς δὲ πανταχοῦ τὸν πόνον τοῦτον,
ἀλλὰ προτιμήσας ἐν τισιν, ὡς εἰκάζομεν, νὰ ἀποδεχθῇ
κρίσεις νεωτέρων συγγραφέων, [οἵτινες ἔγραψαν περὶ τῆς
ὑποθέσεως ταύτης, περιέπεσαν ἐν ἀγνοίᾳ ἴσως εἰς πλά-
νας, ὧν τινες θέλομεν καταδείξει ἐνταῦθα.

Καὶ πρῶτον μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς
πραγματείας παρατηροῦμεν ὅτι ἀντὶ τοῦ «Πολίτευμα
τῶν ἡρώων», ὡς ἐπιγράφει ὁ συγγραφεὺς τὴν πραγματείαν,
ὁρθότερον ἦτο ἀν' ἐπέγραφεν αὐτὴν «Περὶ τοῦ καθ' Ὀμη-
ρον πολιτεύματος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων». τὸ μὲν διότι
ὁ Ὀμηρος μόνος εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγή, ὅθεν γινώσκο-
μεν τὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης· τὸ δὲ διότι οὐχὶ πάντες οἱ
κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ζῶντες ἦσαν ἥρωες, ἤτοι ἡμί-
θεοι ἢ καὶ ἔξοχοι ἄνδρες, ὑπερέχοντες τῶν λοιπῶν ἀν-
θρώπων κατὰ τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις, οἳ
δοσιθένται οἱ λεγόμενοι ἥρωες, ὧν οὐχὶ μόνων ζητεῖ-
ται τὸ πολίτευμα, ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ τοιούτων, συζώντων
ὅμως καὶ συμπολιτευομένων ἐκείνοις. Ἐπειδὴ, ὡς ἐκ
τῆς πραγματείας γίνεται ὀφθαλμῶς, ἐξετάζεται οὐχὶ τὸ πολί-
τευμα τῶν ἐν Τροίᾳ μόνων, οἵτινες ἀληθῶς λέγονται ὑπὸ
τοῦ ποιητοῦ «ἡμιθέων γένος» (1) καὶ ἥρωες Δαναοὶ (2)
καὶ ἥρωες Ἀχαιοὶ (3), ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν Φαιάκων καὶ Ἰθα-

(1) Ἐν Ὀμ. Ἰλ. Μ. 23. (2) Ἐν Ἰλ. Β, 110. (3) Ἐν Ἰλ.
Θ, 219.

κησίων καὶ ἄλλων ἐλληνικῶν λαῶν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ὥς καὶ τὸ τῶν θεῶν, ἵνα ἐκ τούτων πάντων, ὥς συγγενῶν καὶ συγχρόνων, σκιαγραφηθῇ γενικὴ εἰκὼν τοῦ πολιτεύματος τῶν προαμερικῶν χρόνων, ὅτινες ἀπὸ τοῦ ἐπικρατεστέρου μέρους καλοῦνται ἡρωϊκοί, ὥς καὶ ἡτούτων βασιλεία λέγεται ἡρωϊκὴ ὑπὸ Ἀριστοτέλους (1), ἀντιδιαστελλομένη ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὰ λοιπὰ εἶδη τῆς βασιλείας ὥς ἐκουσία καὶ πάτριος.

Περὶ δὲ τῆς οἰκονομίας, ἥ τῆς διατάξεως τῆς ὕλης, ἥτις εἶναι ἂν οὐχὶ τὸ κυριώτατον, οὐσιώδες τοῦλάχιστον προσὸν πάσης καλῶς συντεταγμένης πραγματείας, λέγομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς εὔρε πανταχοῦ σχεδὸν τὸ προσῆκον· διότι εἰς ὀλίγα τινὰ κεφάλαια ἀπαιτεῖται καθ' ἡμᾶς νὰ γείνη μετάθεσις τῆς ὕλης εἰς οἰκειότερα μέρη· ὥς εἰς τὸ γ'. δ'. καὶ ε'. κεφ. τοῦ Β'. βιβλίου. Ἡ μικρὰ θμως ἔλλειψις αὕτη πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν βραχύτητα τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὥφειλε νὰ συντάξῃ τὴν πραγματείαν. Διὸ νομίζομεν ὅτι ἐν δευτέρᾳ μελέτῃ θέλει εὑρεῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς τὸν οἰκεῖον ἐκάστου τύπον.

Εἰς τὴν βραχύτητα τοῦ χρόνου ἀποδίδομεν ὡσαύτως καὶ τινὰ γλωσσικὰ ἁμαρτήματα· διότι τὰ πλεῖστα τῶν ὑφ' ἡμῶν παρατηρηθέντων πηγάζουσιν ἀληθῶς ἐξ ἀπροσεξίας μᾶλλον ἢ ἐξ ἀγνοίας· οἷον ἡ ἔλλειψις τῷ τόνῳ πλεῖστων λέξεων, τὸ τουτέστι μετὰ κορωνίδος πανταχοῦ γράφόμενον (2). Πολλαχοῦ παραλείπεται εἰς τριτοπροσώπους προτάσεις ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τις, ἥτις ἐπέχει τὸν τρόπον ὑποκειμένου (3). Ἄλλα τινὰ εἰσι κακῶς ἐκπεφρα-

(1) Ἐν πολιτικοῖς 3, 9, 7, κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Κοραῆ.

(2) Ὡς ἐν σελ. 18, 122 κ. ἀ.

(3) Ὡς ἐν σελ. 15 ἡθέλε (τις) ποιήσει τὴν παρατήρησιν.

σμένα, ὡς τὸ «μᾶλλον σεβαστά», ἀντὶ σεβαστότερα (1)· ἔτι δὲ καὶ τὸ, «αἱ πόλεις ἐθεώρουν ἑαυτὰς τέκνα τῆς γῆς, ἐφ' ἧς ὄκουν» ἀντὶ τοῦ, οἱ τῶν πόλεων κάτοικοι ἢ οἱ τὰς πόλεις συγκροτοῦντες.

Ἄλλα δὲ τινα προῆλθον ἴσως ἐξ ἀγνοίας· ὡς τὸ ἐνεργητικὸν «ἐπλούτιζον» (2) τίθεται ἀντὶ τοῦ μέσου ἐπλουτίζοντο ἢ τοῦ ἐπλούτουν· «ἐξημμένης φαντασιοπληξίας», (3) ἀντὶ τοῦ ἐξημμένης φαντασίας· «ἡ ὑπάτος θεότης» (4) ἀντὶ τοῦ, ἡ ὑπάτη θεότης· «πρὸς ἐκείνην τῶν Μήδων», (5) ἔνθα περιτεύει τὸ ἐκείνην ἐκ γαλλισμοῦ προσερχόμενον. «Ὁ Ὀδυσσεὺς Κρήτα προσποιούμενος» (6), ἔνθα γραπτέον, προσποιούμενος ὅτι ἦτο Κρής· διότι τὸ ἄλλο σημαίνει ἀποκτῶν τὴν φιλίαν Κρητὸς ἢ Κρήτα εἰς τὸ μέρος τῆς σύρων. «ἂν τοῦτο ἐνίοτε παρέβη» (7), ἀντὶ παρεβάθη. «ὁ Ἀχιλλεὺς ὑποπτευθεὶς» (8), ἀντὶ τοῦ, ὑποπτεύσας. «ἐπιβουλεύομένους» (9), ἀντὶ τοῦ ἐπιβουλεύοντας.

Περὶ δὲ τοῦ πραγματικοῦ τῆς διατριβῆς ἐκτός τῶν ἀνωτέρω γενικῶς ῥηθέντων ἀρκούμεθα εἰς ταῦτα. Ἐν ἀρχῇ τῆς ὅλης πραγματείας, θέλων ὁ συγγραφεὺς νὰ δώσῃ ὅρισμόν τοῦ πολιτεύματος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἐπιχειρεῖ πρὸ τούτου μακρὰς ἐρεῦνας περὶ τοῦ εἰ καὶ τῷ Ὀμήρῳ ἦσαν γνωστὰ πάντα τὰ ὕστερον παρ' Ἑλλήσιν ἀναφανέντα πολιτεύματα· ἔνθα εἰπὼν ὅτι ἄλλοι μὲν ἀνευρίσκουσι παρ' αὐτῷ τινα τούτων, ἄλλοι δὲ πάντα,

ἐν σελ. 19 τοιαῦτα δύνανται νὰ καταλέξῃ (τις). καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις.

(1) Ἐν σελ. 12. (2) Ἐν σελ. 50. (3) Σελ. 56. (4) Σελ. 66. (5) Σελ. 77. (6) Σελ. 97. (7) Σελ. 120. (8) Σελ. 127. (9) Σελ. 139.

δαπανᾷ πολλὸν λόγον καὶ χρόνον εἰς πράγματα ἄλλως περιττὰ καὶ τοῦ θέματος ἀλλότρια. Ἐκτὸς δὲ τούτου σφάλλει καθ' ἡμᾶς ὁ συγγραφεὺς, λέγων ὅτι πολλοὶ τῶν συγγραφέων δισχυρίζονται, ὅτι καὶ τῷ Ὀμήρῳ ἦσαν γνωστὰ πάντα τὰ ὕστερον ἀναφανέντα πολιτεύματα· διότι ἐκ τῶν πολλῶν τούτων οὐδὲνα ἄλλον ἔχει οὐδὲ μάρτυρα φέρει, εἰ μὴ μόνον τὸ εἰς Πλούταρχον ἀποδιδόμενον συγγραμμάτιον «Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ποιήσεως Ὀμήρου», καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων τὸν Γάλλον Goguet, ὃν πολλαχοῦ τῆς πραγματείας καλεῖ εἰς βεβαίωσιν τῶν λόγων του. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον σύγγραμμα, ὥς μὴ γνήσιον τοῦ Πλουτάρχου, καὶ νεώτερον ἴσως τούτου, ὀλίγον κῦρος ἔχει, οἱ δὲ τοῦ Goguet λόγοι, ὥς γράψαντος πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν, ὅτε τὰ τοιαῦτα δὲν ἦσαν ἔτι ἀκριβῶς ἐξητασμένα, ὀλίγης προσοχῆς ἄξιοι εἰσιν.

Ἀπατᾶται ὁμοίως, λέγων ὅτι καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (1) εὗρίσκει δημοκρατικόν τι ἐν τοῖς στίχοις τοῦ Ὀμήρου

Οὐ μὲν πῶς πάντες βασιλεύσομεν ἐνθάδ' Ἀχαιοί·

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη κλπ. (2).

ἐπειδὴ οἱ τοῦ Ἀριστοτέλους λόγοι ἀφίνουσι τοῦτο ὅλως ἀμφίβολον. Ἄλλως αἱ ἀντιρρήσεις τῆ συγγραφῆς εἰς τὰς τῶν ἄλλων δοξασίας εἰσὶν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἰσχυραὶ καὶ λογικαί, καὶ τὸ συμπέρασμα τῆ λόγου (3) ἐν μέρει ὀρθόν· διότι δέχεται ὅτι κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν μόνον ἐν πολιτεύματι ἦτο γνωστόν. Τῆτο δὲ καλεῖ (4), ἐπόμενος τῷ Goguet καὶ Terpstra, σύμμικτον ἐκ βασιλείας, ἀριστοκρατίας καὶ δημοκρατίας· διότι θεωρεῖ τῆτο ὁμοίον τῷ τῶν Λακεδαιμο-

(1) Ἐν πολιτ. 4, 4, 4. (2) Ἐν Ἰλ. B. 203κ. ε. (3) Ἐν σελ. 28. (4) Ἐν σελ. 31 καὶ ἀλλαχοῦ.

νίων, ὅπερ ἀληθῶς λέγεται ὑπό τινων ἀρχαίων, οἷον τοῦ Ἀριστοτέλους (1) καὶ τοῦ Πολυβίου (2), μικτόν ἐκ τῶν τριῶν τούτων στοιχείων. Εἰς ἡμᾶς ὁμοῦς ἡ δόξα περὶ τῆς ἐκ τοσοῦτων στοιχείων μίξεως τοῦ ἐν λόγῳ πολιτεύματος δὲν φαίνεται λῆαν ὀρθή· οἶδ' ἂν δὲν θέλομεν νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ, ὅπως πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων, ὧν τινὰς φέρει καὶ δὲ τὴν πραγματείαν συντάξας (3), καλοῦσι τὸ πρῶτον τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν πολιτεῦμα βασιλείαν ἢ μοναρχίαν, ὅποιον ἀληθῶς φαίνεται κατὰ τύπον καὶ ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ποιήμασι· διότι καὶ Τρῶες καὶ αἱ τῶν Ἑλλήνων πόλεις πᾶσαι μοναρχοῦνται καθ' Ὀμηρόν· ἄλλως ἠθέλομεν καλέσαι αὐτὸ ἀριστοκρατικόν, ἀποβλέποντες εἰς τὴν οὐσίαν τῆς τότε βασιλείας, ὅπως καὶ ὁ Μύλλερὸς (4) καλεῖ τὸτο. Ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐδὲν πράττει ἄνευ τῆς γνώμης τῶν ἀρίστων, οὔτινές εἰσι σύμβουλοι αὐτοῦ ἐν πᾶσι τοῖς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ἀφορῶσι. Τοῦτο δὲ παρατηροῦμεν οὐ μόνον ἐν τοῖς παρὰ τὸ Ἴλιον Ἑλλησι, παρ' οἷς ὁ Ἀγαμέμνων ἐν πᾶσι συμβουλευέται τοὺς ἐκεῖ ἄνακτας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νήσῳ τῶν Φαιάκων, ὅπου ἄρχει ὁ Ἀλκίνοος μετὰ δώδεκα ἄλλων ἀνάκτων, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δῆμος τὸνναντίον οὐτ' ἐν Τροίᾳ οὐτ' ἐν Ἑλληνίδι πόλει, ὅπου τούτου γίνεται μνεία παρὰ τῷ ποιητῇ καὶ τοῖς τραγικοῖς, οὔτινες λαμβάνουσι τὰς τῶν δραμάτων ὑποθέσεις ἐκ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, φαίνεται ἔχων ἰσχύον τινα, οὐδὲ ὑποστηρίζει ἐν ταῖς συνελεύσεσι γνώμην, ὥς ὁ συγγραφεὺς λέγει (5) ἄνευ ἀποδείξεως. Τὸνναντίον βλέπομεν ἐν τῇ Α βαφφιδίᾳ τῆς

(1) Ἐν πολ. 2, 3, 10. (2) Ἐν ἱστορ. 6, 3, 4. (3) Ἀπὸ σελ. 6 κ. ε. (3) Ἐν Δωριεῦσι τομ. Α' σελ. 9 καὶ πρὸ τούτου ὁ Ἀριστοτέλης ἐν πολιτ. 2, 3, 9. (4) Ἐν σελ. 31.

Ἡλιάδος, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων ἐν τῇ παράφορᾳ τοῦ πάθους του καταφρονεῖ καὶ ἀρίστων καὶ δῆμου, μὴ θέλων νὰ πράξῃ κατὰ τὴν τούτων θέλησιν· τελευταῖον ὁμως συγκατατίθεται καὶ πράττει οὐχὶ φόβῳ τούτων, ἀλλ' ἐκ φιλανθρώπου σκοποῦ ὅ,τι οὗτοι αἰτοῦσι καὶ ἡ θρησκεία παραγγέλλει, ἔνθα λέγει (1).

Βούλομ' ἐγὼ λαὸν σῶον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.
Ἔτι σαφεστέρα γίνεται ἡ ἀσθένεια τοῦ δῆμου ἀλλαχοῦ τῆς Ἡλιάδος (2), ἔνθα ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιτιμᾷ ἕνα ἕκαστον τῶν ἐκ τοῦ δῆμου, καλῶν αὐτὸν ἀπτόλεμον καὶ ἀναλκιν οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιον οὔτ' ἐνὶ βουλῇ. Ὡσαύτως καὶ ἔνθα ὁ Πολυδάμας λέγει πρὸς τὸν Ἑκτορά·

Ἑκτορ, αἶ μὲν πῶς μοι ἐπιπλήσεις ἀγορήσιν
Ἑσθλὰ φραζομένῳ, ἐπεὶ οὐδὲ μὲν οὐδὲ ἔοικε
Δῆμον ἐόντα παρέξ ἀγορευέμεν, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ
Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ. (3)

Ἀπλῶς δὲ μόνον καλεῖται εἰς ἀγορὰν ὁ δῆμος ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀνάκτων, ἵνα ἀκούσῃ τὰς τούτων ἀποφάσεις καὶ αἰείποτε ἐπευφημεῖ, ἢ τὸ πολὺ σιωπᾷ ὅταν δὲν ἀρέσκηται εἰς αὐτάς (4). Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἀσθένεια τοῦ δῆμου παρατηρεῖται ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι μέχρι τοῦ ζ' καὶ ς' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε κατὰ πρῶτον ἀναφαίνεται πολεμῶν τὴν ἰσχυρὰν ἀριστοκρατίαν

(1) Ἐν Ἰλ. Α, 117. (2) Β, 202 κ. ἐ. (3) Ἰλ. Μ. 213.

(4) Τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης κατὰ τὸν Σχολ. εἰς Ἰλ. Ι, 17· (πρλ. γθ. Νικ. 3, 5)· «φησὶ τοίνυν Ἀριστοτέλης ὅτι ὁ μὲν δῆμος μόνον τοῦ ἀκούσαι κύριος ἦν, οἱ δὲ ἡγεμόνες καὶ τοῦ πράξαι»· τοῦτο δέχεται ὁ Μύλλερὸς ἐν Δωρ. Γ' κεφ. 3 καὶ ὁ Γρότης ἐν ἐλλ. ἱστορ. τομ. Α'. σ. 442 γερμ. μεταφρ. καὶ Βαχσμουῦθος ἐν ἐλλ. ἀρχαιολ. Α'. σ. 345 καὶ Τέρπατρας ἐν Ὀμηρ. ἀρχαιολ. σ. 64.

ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν ἀριστοκρατικοῦ τινος φιλάρχου, ὅπως ἡ τῆς Ἑλλάδος ἱστορία τῶν χρόνων τούτων βεβαιοῖ. Τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν δεικνύει καὶ ὁ τῆς Σπάρτης δῆμος κατὰ πᾶσαν τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῶν Σπαρτιατῶν· ἰσχυροὶ δὲ φαίνονται μόνον οἱ γέροντες καὶ βασιλεῖς, οἵτινες μόνον ἄρχουσι τῆς πόλεως, συμπαραλαβόντες ὕστερον μετόχους τῆς ἀρχῆς τοὺς ἐφόρους, οἵτινες ἐλέγοντο μὲν προστάται τοῦ δήμου, ὃν καὶ ἐκπροσωποῦσι, πράγματι ὅμως ἦσαν καὶ οὗτοι μέλη τῆς ἰσχυρᾶς ἀριστοκρατίας. Τούτου ἕνεκα κατατάσσει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Λακωνίων ἐν ταῖς ἀριστοκρατουμέναις, λέγων, «Τάχα γὰρ τὴν τῶν Λακωνίων ἂν τις ἐπαινέσειε μᾶλλον, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἀριστοκρατικτέραν» (1). Διὰ ταῦτα, μὴ συμμεριζόμενοι τὴν δόξαν τῆς συγγραφέως περὶ τοῦ ἐκ τῶν τριῶν τούτων στοιχείων συμμίκτου πολιτεύματος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἦν οὗτος ἔχει κοινὴν, ὡς ἐρρέθη, μετὰ τοῦ Terpstra (2) καὶ τοῦ Goguet (3), νομίζομεν ὅτι τὸ πολίτευμα τοῦτο, ὡς μὴ στηριζόμενον ἐπὶ θεσμῶν ὠρισμένων ἢ ὁρίων συνθηκῶν, ἀλλὰ διατυπούμενον κατὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ, εἶναι διὰ τοῦτο φύσει ἀόριστον· καθότι ὁ διάφορος χαρακτήρ καὶ ἡ προσωπικὴ ἰκανότης ἐνταῦθα μὲν τοῦ βασιλέως, ἐκεῖ δὲ τῶν ἀρίστων καὶ εὐγενῶν καὶ ἄλλαι ἐξωτερικαὶ περιστάσεις καθιστῶσι τοῦτο ποῦ μὲν μᾶλλον μοναρχικόν, ὡς ἐν Μυκῆναις καὶ Σπάρτῃ, ποῦ δὲ μᾶλλον ἀριστοκρατικόν, ὡς ἐν Τροίᾳ καὶ τῷ ἐνταῦθα στρατοπέδῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν Σχερίᾳ παρὰ τοῖς Φαίαισιν, οὐδαμοῦ ὅμως δημοκρατικόν, διότι οὐδαμοῦ

(1) Ἐν πολιτ. 2, 3, 9. (2) Ἐν σελ. 63 τοῦ κοινήματος.
(3) Ἐν σελ. 30 τοῦ αὐτοῦ.

βλέπομεν τὸν δῆμον ἰσχύοντα. Διὰ ταῦτα οὐδὲ πρέπει νὰ συγκρίνηται πρὸς τι τῶν ὕστερον διὰ νόμων καὶ συνθηκῶν κατασταθέντων παρ' Ἑλλήσι πολιτευμάτων, ἅπερ διὰ τοῦτο ἔφερον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σταθερόν τινα χαρακτῆρα καὶ τύπον.

Ἐν τέλει τοῦ Α'. βιβλίου ἐπαινῶν ὁ συγγραφεὺς τὸ πολίτευμα τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ὡς σύμμικτον, καὶ ἀποδίδων εἰς τοῦτο ὅσα γενικῶς οἱ ὕστερον φιλόσοφοι καὶ ἱστορικοὶ λέγουσι ὑπὲρ τοιοῦτου συμμίκτου πολιτεύματος, μάλιστα τῷ Λακωνικῷ καὶ Ῥωμαϊκοῦ. «Τὸ ἡρωϊκὸν πολίτευμα, λέγει, ἐγένετο τῆς φύσεως καλευούσης. Τοῦτου τεθέντος, τίς φιλόσοφος ἐπενόησεν ἢ ἐφαντάσθη πλείω καὶ κρείττω τῆς πανσόφου φύσεως;» Νομίζει λοιπὸν ὅτι τὸ πολίτευμα τοῦτο εἶναι τὸ τελειότερον ὅσων ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐπενόησεν ὕστερον. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι φύσις ἐνταῦθα οὐδὲν ἄλλο σημαίνει κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου τοῦ συγγραφέως εἰ μὴ τὴν φύσιν τῶν τότε Ἑλλήνων, ὅς καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ συγγραφεὺς θεωροῦμεν ὡς ὄντας ἔτι ἐν τῇ νηπιώδει ἢ νεανικῇ λεγομένῃ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καταστάσει ἢ ἡλικίᾳ· καθότι πιστεύομεν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη, ὥσπερ ἕκαστος ἀνθρώπος, διατρέχουσι βαθμηδὸν ἀπάσας τὰς ἡλικίας. Ὅπως δὲ ἡ νεανικὴ καὶ νηπιώδης τοῦ ἀνθρώπου ἡλικία, καθ' ἣν ἐνεργεῖ ἡ φαντασία καὶ τὰ πάθη μᾶλλον ἢ ἡ κρίσις καὶ ὁ νοῦς, θεωρεῖται κοινῶς καὶ ἀληθῶς εἶναι ἀτελεστέρα, ὡς καὶ τὰ ἔργα ταύτης, τῆς τοῦ ἀνεπτυγμένου καὶ ἡλικιωθέντος ἀνθρώπου, καθ' ἣν τὸ λογικὸν ἰσχύει, οὕτω θεωρητέα καὶ ἡ τῶν ἐθνῶν τοιαύτη ἡλικία· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς. Ἄρα τὰ ἐν τῇ τοιαύτῃ νεανικῇ ἡλικίᾳ πραττόμενα δὲν δυνάμεθα

λογικῶς σκεπτόμενοι νὰ ἐκλάβωμεν δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ μόνον κρεῖττω καὶ τελειότερα τῶν ὕστερον ὑπὸ τοῦ ἐντελῶς ἀνεπτυγμένου λογικοῦ πραττομένων. Κατὰ τὸν συλλογισμόν τοῦτον οὐδὲ τὸ ἡρωϊκὸν πολίτευμα θεωροῦμεν τελειότερον τῶν ὕστερον ἀναφανέντων καὶ ὡς τελειοτέρων νομιζομένων· διότι ταῦτα ἐρρύθμισε τὸ ἐπικρατήσαν λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλως τε μένει ἔτι ἀμφίβολον ἂν ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία ἡδυνήθη μ' ὅλην αὐτῆς τὴν σημερινὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὰ φῶτα τοῦ λογικοῦ νὰ εὗρῃ τὸ τέλειον καὶ σύμφωνον τῇ φύσει αὐτῆς πολίτευμα.

Ἄλλ' ἴδωμεν τελευταῖον ἂν ἡδυνάμεθα πῶς νὰ καλέσωμεν τὸ πολίτευμα τῶν χρόνων τούτων μικτόν, ὅπως καλεῖ αὐτὸ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαινεῖ, ὁ συγγραφεὺς καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Terpstra καὶ Goguet. «Τὸ πολίτευμα λοιπὸν τῶν ἡρώων, λέγει πῦ (1), ἦτο σύμμικτον ἐκ μοναρχίας, ἀριστοκρατίας καὶ δημοκρατίας, καὶ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ στέλεχος ἀφ' οὗ τὰ πολιτεύματα τῶν μετὰ ταῦτα αἰώνων ἐβλάστησαν». Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ ἡ μᾶλλον ἐν τῇ τότε κοινωνίᾳ τῶν Ἑλλήνων τὰ σπέρματα καὶ τῶν τριῶν ὕστερον ἀναφανέντων παρ' Ἑλλησι πολιτευμάτων, μοναρχίας, ἀριστοκρατίας καὶ δημοκρατίας, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ μικτόν, ὡς οὐδὲ τὸν σπέρρον, ἐν ᾧ δυνάμει ὑπάρχει καὶ ξύλον καὶ φύλλα καὶ καρπός, δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν φυτὸν ἢ μικτόν ἐξ ὅλων αὐτοῦ τῶν στοιχείων τούτων. Ὀνομάζουσι μὲν οἱ ἀρχαῖοι μικτόν πολίτευμα, ἀλλὰ τοιοῦτο λέγουσιν, ὡς εἴρηται, τὸ τῶν Σπαρτιατῶν

(1) Ἐν σελ. 32 τοῦ πονήματός του.

μόνον, ἐν ᾧ καὶ βασιλεῖς καὶ γέροντες καὶ ἔφοροι μετὰ τῷ δήμῳ διοικοῦσι τὴν πόλιν, καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐν ᾧ οἱ ὕπατοι ἐπέχουσι τόπον βασιλέων, ἡ γερουσία ἀρίστων καὶ οἱ δῆμαρχοι μετὰ τοῦ δήμου λαμβάνουσι μετοχὴν εἰς πᾶσαν τὴν τῆς πόλεως διοίκησιν. Οὐδεὶς ὅμως τῶν ἀρχαίων ἐκάλεσε καὶ τὸ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς τοιοῦτο, καθότι ἐγίνωσκον, ὥς δοκεῖ, ὅτι ὁ τότε δῆμος οὐδεμίαν ἐν τῇ πόλει ἰσχὺν εἶχεν.

Ἄλλ' αἱ τοιαῦται θεωρίαι, ἐπειδὴ ἦσαν τοῦ θέματος ἀλλότριαι καὶ δέχονται οὐκ ὀλίγας ἀντιρρήσεις, κάλλιον ἦτο ἂν παρέλειπεν αὐτάς ὁ συγγραφεὺς, ὥς καὶ τὰ ἐν τῷ Β'. βιβλίῳ περὶ τοῦ πῶς συνέστησαν αἱ πρῶται κοινωναίαι, καὶ ποία ἦτο ἡ πρώτη κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ἔνθα φέρει ὀλίγας τινὰς μαρτυρίας ἀρχαίων καὶ νεωτέρων περὶ τοῦ δυσχερεστάτου τούτου ἀντικειμένου τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Μαρτυροῦσι μὲν ταῦτα τὴν μελέτην καὶ ἔκτασιν τῶν γνώσεων τοῦ συγγραφέως, δι' ὃ ἐπαινοῦμεν αὐτὸν, ἂν ἀληθῶς εἶναι φοιτητῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, ὥς μανθάνομεν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς κριτὰς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, διότι ποιεῖ δῆλον διὰ τούτων ὅτι γινώσκει νὰ μεταχειρίζεται καλῶς τὸν τῆς φοιτήσεως χρόνον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιδεικνύει ἐν οὐδέοντι τόπῳ πολυμάθειαν, ὑποπίπτει δι' αὐτὸ τοῦτο ἐνίοτε ἐξ ἀπροσεξίας εἰς τινὰ οὐ μικρὰ ἀμαρτήματα.

Τοιοῦτο καθ' ἡμᾶς εἶναι τὸ ἐν τῇ τοιαύτῃ θεωρίᾳ 1) ἀπαντῶμενον, ἔνθα λέγεται ὅτι ὁ Γρότιος ὑποθέτει τὸν ἀνθρώπον εὐρισκόμενον ἐν θηριώδει καταστάσει ἐντὸς τοῦ παραδείσου· ἐν δ' ὑποσημειώσει παραπέμπεται δ.

(1) Ἐν σελ. 32 τοῦ πονήματος.

ἀναγνώστης εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ σοφοῦ τούτου de jure belliet pacis. (1). Ἀμφιδάλλοντες εἰ δὲ σοφὸς ἦτος ἐξέφρασε τοιαύτην κρίσιν ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, διότι ἀναζητήσαντες, οὐδαμοῦ εὑρομεν αὐτὴν ἐν τούτῳ, νομίζομεν ταύτην, οὕτινος καὶ ἂν ἦναι, ὅλως ἄτοπον καὶ ἀπαράδεκτον, καὶ περιττὸν κρίνομεν νὰ ποιήσωμεν περὶ αὐτῆς πολὺν λόγον. Καθ' ἡμᾶς ἡ πρώτη φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ἦτο οὐχὶ ἡ ἀγρία καὶ θηριώδης, ὥπως καὶ τινες τῶν νεωτέρων δι' ἰσχυρίσθησαν, ἀλλ' ἡ σύμφωνος τῇ λογικῇ φύσει αὐτοῦ καὶ συμβιβαστομένη μετὰ τὰς ὑπαγορεύσεις καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ λογικοῦ. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἡμερος καὶ κοινωνικὴ, εἰς ἣν ὁ ἀνθρώπος φύσει ἔλκεται, ὡς φύσει ἀτελής, καὶ ἐν ἣ εὐρίσκει τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως αὐτῆς, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ὁμοίων τι καὶ βοηθῶν τέτοις, καθ' ἃ καὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν ἀρχῇ τῶν πολιτικῶν διὰ πολλῶν φιλοσοφεῖ, λέγων τὸν ἀνθρώπον φύσει κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ζῶον· διότι ὥπως φύσει ἄγεται τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ καὶ τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο, οὕτως ἄγεται καὶ ὁ ἀνθρώπος εἰς κοινωνίαν καὶ πολιτείαν. Ὅτι δὲ ἡ ἡμερος καὶ μὴ ἀγρία εἶναι ἡ φυσικὴ τῆς ἀνθρώπου κατάστασις μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ἐν τοπικοῖς (2) «ἀνθρώπος ζῶον φύσει ἡμερον», λέγων. Σύμφωνα ταῖς τοῖς λέγει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Πομπηίου (3). «Φύσει μὲν ἀνθρώπος οὔτε γέγονεν οὔτε ἔστι ἀνήμερον ζῶον, οὐδ' ἄμικτον, ἀλλ' ἐξίσταται, τῇ κακίᾳ παρὰ φύσιν χρώμενος». Ὁ αὐτὸς δ' Ἀριστοτέλης ῥητῶς ἀποκροῦει ἀλλαχοῦ (4) τὴν θεωρίαν, ἥτις ἐκλαμβάνει ὡς φύσιν τὸ παρὰ φύσιν καὶ ἐκ διαφθορᾶς γινόμενον· «Δεῖ δὲ σκοπεῖν

(1) Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1703. (2) Βιβλ. 5. κεφ. 2. (3) Ἐν κεφ. 28. (4) Ἐν πολιτ. 1, 2, 10.

λέγει, ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις».

Ἐν τῷ θ' καὶ γ' κεφαλαίῳ τοῦ Β' βιβλίου, ἵνα διαγράψῃ ὁ συγγραφεὺς τὴν εἰκόνα τοῦ ἡρωϊκοῦ πολιτεύματος, λαμβάνει εἰς βοήθειαν α) τὴν οἰκογένειαν, ἣτις εἶναι κατ' Ἀριστοτέλην ἡ πρώτη ἀνθρώπων κοινωνία, καθ' ἣν, ἐκταθεῖσαν εἰς πολλοὺς συγγενεῖς οἴκους, ἐσχηματίσθη ὕψερρον ἢ πολιτικὴ κοινωνία, καὶ β) τὸ πολίτευμα τῶν Σπαρτιατῶν, ὅπερ θεωρεῖ ὁμοίον τῷ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου μόνου λέγομεν ὅτι ἡμεῖς δὲν εὐρίσκομεν τοσαύτην ὁμοιότητα ὅσῃν ὁ συγγραφεὺς εὐρίσκει, οὐδὲ θεωροῦμεν αὐτὸ ἀπολίθωμα τοῦ ἡρωϊκοῦ, ὥς καλεῖ αὐτὸ οὗτος, διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους.

Εἶναι μὲν ἐν γένει ἀληθὲς ὅτι ἐξ ἀπάντων τῶν ὕψερρον ἀναφανέντων παρ' Ἑλλησι πολιτευμάτων τὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἔχει πλείονα ὁμοιότητα πρὸς τὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ὥς καὶ ὁ συγγραφεὺς (1) λέγει· διότι εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, καὶ συνέστη εἴτε διὰ τῆς εἰς Λυκοῦργον ἀναφερομένης νομοθεσίας, εἴτε διὰ καθιερώσεως ὑπὸ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου τῶν κυριωτάτων πολιτικῶν νομίμων τοῦ Δωρικοῦ φύλου, ᾧ βλέπομεν τηρούμενα πολλοὺς αἰῶνας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀμετάβλητα ἕνεκα τοῦ συντηρητικοῦ καὶ ἀποκρούοντος τοῦ νεωτερισμοῦ χαρακτῆρος τοῦ Δωρικοῦ φύλου. Ἡ πρόοδος ὅμως τοῦ χρόνου, ἣτις οὐ μικρὰς τροποποιήσεις καὶ ἀλλοιώσεις ἐπήνεγκεν εἰς τὰ πολιτεύματα τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων, οὐδὲ τοῦτο ἄφησεν ὅλως ἀμετάβλητον καὶ στάσιμον, οἷα ἀληθῶς εἶσι τὰ ἀπολίθωματα, πρὸς ᾧ συγκρίνει

(1) Ἐν σελ. 53.

τοῦτο δὲ συγγραφεῖς. Αἱ μεταβολαὶ δὲ αὐταὶ εἰσι τοιαῦται, ὥστε καθιστῶσι τοῦτο ἓν τισι διάφορον τοῦ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων. Διότι βλέπομεν ὅτι ἡ ἐν Σπάρτῃ ἀριστοκρατία οὐκ ὀλίγον περιώρισε τὴν ἐνταῦθα βασιλείαν, διανείμασα τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν εἰς δύο οἴκους· ἔτι δὲ καὶ τὰ δίκαια αὐτῆς περιέσειεν εἰς αἰθιον κρατηγίαν, ὡς δ' Ἀριστοτέλης (1) καὶ ὁ Ξενοφῶν (2) μαρτυροῦσιν. Ὁ Ἀριστοτέλης μάλιστα, ἐκλαμβάνων τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλείαν διὰ τοῦτο διάφορον τῆς τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, φέρει ταύτην ὡς ἰδιαίτερον εἶδος βασιλείας, ἔνθα καταλέγει τὰ εἶδη ταύτης, ὡς εἶναι καὶ ἀληθῶς διάφορος. Ἐπειδὴ οἱ μὲν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων βασιλεῖς εἶχον μείζονα ἐξουσίαν καὶ πλείω δίκαια, καθότι ἡ ἐξουσία των ἦτο ὅλως ἀπεριόριστος διὰ θεσμῶν. Περιορίζετο δὲ μόνον ἡθικῶς διὰ τοῦ θείου δικαίου τοῦ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου ζῶντος, καὶ ποτε διὰ θέας ὁμοφῆς ἀποκαλυπτομένου ἢ ἐν ὀνείροις ἢ ἄλλως πως· καὶ δεύτερον ὑπὸ τῆς γνώμης τῶν ἐν βουλῇ ὑπ' αὐτοῦ συγκαλουμένων γερόντων ἢ ἀρίστων, ἣν δὲν ὑποχρεοῦντο μὲν πάντοτε νὰ τηρῇ ἀκριβῶς, μάλιστα δ' ὧν ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ βασιλεὺς, οὐδὲ πάλιν ὅλως νὰ καταφρονήσῃ ἡδύνατο ἄνευ λόγου, ὡς βλέπομεν πράττοντα τὸν Ἀγαμέμνονα ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ Χρυσήϊδος· διότι τότε διήγειρε καθ' ἑαυτοῦ τὴν μομφὴν καὶ ἀπέχθειαν τῶν ἀρίστων, ἣτις οὐχὶ ἄνευ ἀποτελέσματος ἔμενε παρὰ τοῖς ἀσθενεστέροις μάλιστα τῶν βασιλέων. Οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης τοῦναντίον ἦσαν καὶ ὑπὸ ῥητῶν θεσμῶν περιορισμένοι καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας ὤφειλον νὰ σέβωνται καὶ τηρῶσι πάντοτε,

(1) Ἐν πολιτ. 3, 10, 1. (2) Ἐν Λακώνων πολιτείᾳ 13.

ὥς καὶ τὰς τῶν ἐφόρων ὕστερον, οἵτινες ἠδύναντο καὶ νὰ φυλακίσωσι αὐτοὺς ἀπειθοῦντας. Τοῦτο σύνοιδε καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀλλαχοῦ, ἐπειδὴ λέγει (1)· «ἀλλ' ὀφειλομένον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὰ καθήκοντα καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης εἶχον περιορισθῇ ἔτι μᾶλλον ἢ τὰ τῶν ἡρώων». Καταλέγει μάλιστα ὁ αὐτὸς καὶ τὰς διαφορὰς τῶν βασιλειῶν τούτων. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὁ περιορισμὸς οὗτος προῆλθεν ἐν Σπάρτῃ οὐχὶ ἐκ τοῦ δημοκρατικῆς πνεύματος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς ἀριστοκρατίας, ἥτις πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐν Ἑλλάδι δημοκρατικοῦ πολιτεύματος περιέστειλε τὴν βασιλείαν, καὶ ἥτις ἐν τῇ ἐτέρᾳ μητροπόλει τοῦ Δωρισμοῦ, τῇ Κρήτῃ, κατέλυσε ὅλως τὴν βασιλείαν καὶ κατέστησεν ἀντ' αὐτῆς τοὺς κόσμους, ὥς ὁ Ἀριστοτέλης ἐν πολιτικοῖς (2) λέγει. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ ἀείποτε σταθερὸς μένων ἀριθμὸς τῶν ἐν Σπάρτῃ γερόντων καὶ ὁ τρόπος τῆς τούτων ἐκλογῆς, ὅστις ὥριζε πάντοτε τὸν πράγματι ἄριστον, οὐχὶ δὲ τὸν ἐκ γένους καταγόμενον καὶ ἄλλως ἰσχυρὸν ὄντα, καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν ἐφόρων ὥς ἀντιπροσώπων τοῦ δήμου, καὶ πλῆθος ἄλλων ἀρχῶν δεικνύουσιν ὅτι μικρὰ δμοιότης μένει μεταξὺ τοῦ φύσει ἔτι ἀτελοῦς πολιτεύματος τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς προόδου τοῦ χρόνου καὶ τῆς πολιτικῆς ἀναπτύξεως τῶν Σαρτιατῶν κατασταθέντος καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον συντηρουμένου Λακωνικοῦ πολιτεύματος.

Ἐν τῷ δ' κεφαλαίῳ τοῦ Β' βιβλίου (3) ἐξετάζει ὁ

(1) Ἐν σελ. 49. (2) Βιβλ. 2, κεφ. 6. (3) Ἀπὸ σελ. 54 κ. ἐ.

συγγραφεὺς καὶ τὸ τῶν θεῶν πολίτευμα, ὡς αὐτὸς ἐπιγράφει τοῦτο, ὅπως ἐνταῦθεν πορισθῇ ἀποδείξεις περὶ τῆς βασιλείας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων. Ὁμολογοῦμεν ὅτι δυνατὸν νὰ λάβῃ τις καὶ ἐνταῦθεν μαρτυρίας περὶ τοῦ θέματος τούτου, διότι ἀληθῶς καὶ ὁ τῶν θεῶν βίος ἐπλάσθη σύμφωνα τῷ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης (1) βεβαιοῖ. «Ὡς περὶ τὸ εἶδῃ ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τοὺς βίους τῶν θεῶν». Ἐάν τις ὁμῶς θελήσῃ πάντα τὰ περὶ θεῶν λεγόμενα νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ εἰς τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον, καὶ τὴν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων βασιλείαν, οἶαν γινώσκομεν ταύτην ἐξ Ὀμήρου καὶ τῶν ὕστερον, ἐξομοιώσῃ πρὸς τὴν τοῦ Διὸς, ἤθελεν ὑποπέσει εἰς ἀτοπήματα. Διότι λέγεται μὲν ὅτι ὁ τῶν θεῶν βίος ἐξωμοιώθη τῷ ἀνθρωπίνῳ, ὡς μανθάνομεν ἐξ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ τίς οἶδε πρὸς τίνος ἐποχῆς βίον τῶν ἀνθρώπων ἐξωμοιώθη οὗτος, πρὸς τὸν ὑπὸ Ὀμήρου περιγραφόμενον ἢ πρὸς ἔτι ἀρχαιότερον τοῦτο; Τὸ δεύτερον φαίνεται ἡμῖν ἐν πολλοῖς πιθανώτερον· ἐπειδὴ παρατηροῦμεν ὅτι ἡ τοῦ Διὸς ἀρχὴ εἶναι πολὺ δεσποτικωτέρα ἢ ἡ τῶν βασιλέων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, καὶ αἱ βιωτικαὶ σχέσεις πολὺ τραχύτεραι παρὰ τοῖς θεοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Ὁ Ζεὺς φέρεται λόγου χάριν πολὺ ἀπηνῶς πρὸς τὴν ἀδελφὴν καὶ σύζυγόν του Ἥραν ἀμαρτάνουσιν ἢ οἱ ἄνδρες τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων πρὸς τὰς αὐτῶν συζύγους, ὅς τιμῶσι καὶ σέβονται πολὺ πλεόν ἢ οἱ Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ μάλιστα οἱ Ἴωνες. Ἀπόδειξις τοῦ λόγου ἔστω ἡ τοῦ Ἀλκινόου σύζυγος Ἀρήτη, ἡ τοῦ Ἑκτορος Ἀνδρομά-

(1) Ἐν πολιτ. 1, 1, 6.

χη καὶ ἡ τοῦ Ὀδυσσεύος Πηνελόπη (1), καὶ ἀφ' ἐτέρου δ' δεσποτικῶς καὶ ὀργίλος καὶ τραχὺς τῆς Ἥρας χαρὰ κτῆρ, ἥτις συχνότατα ἐρίζει μετὰ τοῦ συζύγου της καὶ τραχέως τιμωρεῖται ὑπὸ τούτου. β'. Οἱ θεοὶ λαμβάνουσι γυναῖκας τὰς ἰδίας ἀδελφάς, ὅπερ οὐδέποτε ἀπαντᾶναι παρὰ τοῖς Ἑλλησιν οὔτε ἐν τοῖς ὑπὸ Ὀμήρου περιγραφομένοις χρόνοις, οὔτε ἐν τοῖς ἱστορικοῖς. γ'. Ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν θεῶν οἱ γονεῖς φονεύουσι τὰ ἴδια τέκνα, φόβῳ μὴ βιαίως ἀρπάσωσι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὰ τέκνα κακοποιοῦσι τοὺς γονεῖς οὕτως, ὅπως ἡ ἱστορικὴ ἐποχὴ παρ' Ἑλλησιν ὅμοια παραδείγματα σπανίως φέρει. Καὶ γενικῶς εἰπεῖν ὅ τῶν θεῶν βίος ἐν πολλοῖς φαίνεται ὅτι εἶναι ἐποχῆς τραχυτέρας καὶ ἠθικῶς ἀτελεστερας ἢ οἷα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφομένη ἐποχὴ τῶν ἡρώων. «Παντάχθην γίνεται δῆλον, λέγει ὁ Γερμανὸς Voss ἐν ταῖς μυθολογικαῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς (2), ὅτι ὁ „Ὀμηρος εἶναι θεϊότερος τῶν αὐτοῦ θεῶν καὶ τῶν τέκνων τούτων. Ὁ Ἀχιλλεὺς οὐδεμίαν ὠμότητα ἐκτελεῖ, ἦν δὲν ἀποδοκιμάζει ὁ ποιητὴς διὰ τῶν λέξεων σχέτλιος, νηλὴς (3), ἀγῆνωρ (4). Καὶ ἀληθῶς ὁ Ὀδυσσεὺς, ἡ Πηνελόπη, ὁ Τηλέμαχος, οὗς ὁ Ὀμηρος μετὰ πολλῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης εἰκονίζει, ἦσαν πολὺ ἀξιοπρεπέστεροι νὰ κυβερνῶσι τὸν κόσμον καὶ νὰ ὦσι τοῖς ἀνθρώποις παράδειγμα μιμήσεως, ἢ τὰ πατρώα ἐκείνα καὶ πανάρχαια ἰδανικῆς τελειότητος θεῖα ὄντα, εἰς ἃ προσεύχεται ὁ θύων, καὶ εἰς ἃ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος

(1) Jacobs ἐν ποικίλοις συγγραμ. τόμ. γ'. σ. 280 καὶ Becker ἐν Χαρικλεῖ τόμ. Γ'. σελ. 250 τῆς ν. ἐκδ. (2) Ἐν τόμ. Α'. σελ. 21. (3) Ἰλ. 1, 630. (4) Ἰλ. ἐ, ἀ. 699.

„μόλις ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ. Ὅντως ἀνεπτύχθη παρ’
 „Ὁμήρῳ ὁ σπόρος ὑψηλοῦ καὶ εὐγενοῦς ἀνθρωπισμοῦ,
 „ὅστις ἐν τοῖς χρόνοις τῆς σοφίας παρήγαγεν ἄνθη καὶ
 „ἐκ τούτων ἀθανάτους καρπούς». Τούτων ἕνεκα νομί-
 ζομεν ὅτι ὁ βίος τῶν θεῶν δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται
 πάντοτε ὡς ἀπόδειξις τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν
 ἡρωϊκὴν ἐποχὴν, ὡς ὄντος τούτου ἐν πολλοῖς διαφύρου
 ἑκείνῳ. Καὶ ἄλλως τίς οἶδε ποίαν ἀλληγορικὴν ἔννοιαν
 ἔχουσι τὰ περὶ τούτων λεγόμενα! Τὸ πλεῖστον δὲ τῆς
 διαφορᾶς πηγάζει κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν ἐντεῦθεν,
 διότι ὁ Ὅμηρος τὸν μὲν βίον τῶν Ἑλλήνων τῆς ἡρωϊ-
 κῆς ἐποχῆς περιέγραψεν ἢ κατὰ σωζόμενα δείγματα
 τούτου, ἢ καὶ σύμφωνα τῇ συγχρόνῳ αὐτοῦ ἐποχῇ,
 τὸν δὲ τῶν θεῶν, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ᾔναι ἔργον αὐ-
 τοῦ οὐδὲ τῶν συγχρόνων του, ἀλλ’ ἐκ παραδόσεως γνω-
 στὸς, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀμετάβλητος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ
 ἥττον, ἀπεικόνισεν οἷον παρέλαβε καὶ οἷος ἐπιστεύετο τό-
 τε· εἰ καὶ ἦτο ἐν πολλοῖς διάφορος τοῦ τῶν ἀνθρώπων,
 ὡς προῖδν ἀρχαιοτέρας καὶ ἥττον ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς
 ἐποχῆς. Ἀντιθαίνει μὲν εἰς τὴν δόξαν ἡμῶν ταύτην ἡ
 τοῦ Ἡροδότου μαρτυρία, λέγοντος (1) ὅτι «Ὁμηρος καὶ
 „Ἡσιόδός εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι καὶ τοῖ-
 „σι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέ-
 „χνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημῆναντες»· νεώ-
 τεραι ὁμως ἔρευναι περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν
 βαρβάρων θρησκείας ἀπέδειξαν τὴν κρίσιν ταύτην τοῦ
 Ἡροδότου ὀλίγον τολμηρὰν καὶ ἀντιθαίνουσαν εἰς τὴν
 νῦν ἱστορικῶς βεβαιουμένην ἀλήθειαν, ἢ ἐρμηνεύουσιν
 ἄλλως τοὺς λόγους αὐτοῦ.

(1) Ἐν βιβλ. Β', κεφ. 53.

Τούτων ἕνεκα νομίζομεν, ὅτι μόνον ἐν ἐκείνοις ἔχει κύρος ὁ τῶν θεῶν βίος λαμβανόμενος εἰς ἀπόδειξιν τοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς ἀμφοτέροι συμφωνοῦσιν, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς.

Τὰ μέχρι τοῦδε ρηθέντα περὶ τοῦ πραγματικοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὸ μὴ οὐσιῶδες τοῦ πονήματος μέρος, ὅπερ καθ' ἡμᾶς ἡδύνατο νὰ παραλείψῃ ὁ συγγραφεὺς ὡς μικρὰν ἀναφορὰν ἔχον πρὸς τὸ ζητούμενον θέμα. Πλὴν καὶ τούτων τὰ πλείω εἰσὶν οὐχὶ ἁμαρτήματα μεγάλα, ἀλλὰ δοῦναι καὶ θεωρεῖν ὑποκείμενα εἰς πολλὰς ἀντιρρήσεις. Εἰς τὸ κύριον ὁμῶς μέρος τῆς πραγματείας, ὅπερ στηρίζεται οὐχὶ ἐπὶ ἀπλῶν εἰκασιῶν καὶ θεωριῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἱστορίας, ὀλίγα ἔχομεν ν' ἀντιτάξωμεν διότι ὀλίγα εἰσὶν ἀληθῶς τὰ ἡμαρτημένα, ἅτινα καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν δευτέρᾳ ἐσκεμμένη ἀναθεώρησει τοῦ ὅλου πονήματος θέλει ἀνευρεῖ καὶ διορθώσει. Καὶ τοιαύτην ἀναθεώρησιν παραινῶμεν νὰ ἐπιχειρήσῃ πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ νὰ ἐκδώσῃ εἰς φῶς τὴν πραγματείαν, συμβουλευόμενος καὶ ὅσα συγγράμματα τῶν νεωτέρων δὲν ἔλαβεν ἔτι ὑπ' ὄψιν· μάλιστα δὲ τὸ νεώτατον πάντων τοῦ εἶδους τούτου, τὸ τοῦ Friedreich, ἐπιγραφόμενον *die Realien in der Iliade und Odyssee*.

Ἐν τέλει κρίνοντες γενικῶς περὶ τῆς ὅλης πραγματείας λέγομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς προσήγγισεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἀκριβῆ τοῦ προβλήματος λύσιν, εἰς ἣν μᾶλλον ἤθελεν πλησιάζει, ἂν πλείονα χρόνον κατέτριβεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ὅμηρου καὶ μετὰ πλείονος προσοχῆς ἐξήταξε τὰς ἐν αὐτῷ περὶ βασιλείας ἀπαντωμένας μαρ-

τορίας. Διότι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς πραγματείας ἐπέσθημεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς καὶ γνώσεις ἱκανὰς ἔχει καὶ δεξιότητα εἰς τοιαύτας ἐρεῦνας δεικνύει, καὶ ἡ τῆς γλώσσης μελέτη εἶναι τῶν πρωτίστων μελημάτων αὐτοῦ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, καὶ διότι θέλομεν νὰ ἐνθαρρύνωμεν τοὺς ἡμετέρους φοιτητὰς εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας, δι' ὧν καὶ αὐτῶν αἱ γνώσεις καθίστανται ἐδραιότεραι καὶ σαφέστεραι, καὶ τοῖς ἄλλοις παρέχουσι δείγματα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν μελέτης καὶ ἀναγνώσματα ὠφέλιμα, ἀπονέμομεν τὸ χιλιόδραχμον ἄθλον εἰς τὸν συγγραφέα, εὐχόμενοι αὐτῷ μὲν εἰς τὸ μέλλον πλείονα προσοχὴν καὶ ἀκρίθειαν ἐν τοῖς γραφομένοις, τοῖς δὲ λοιποῖς φοιτηταῖς, τοῖς ὀκνοῦσιν εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας, πλεῖον θάρρος καὶ μείζονα πεποίθησιν εἰς τὰς ἰδίας γνώσεις, ὑπομιμνήσκοντες αὐτοῖς τὸ τοῦ Ἡσιόδου «ἀρχὴ ἤμισυ παντός» (1).

Ὅπως δ' ἐνθαρρύνωμεν αὐτοὺς ἔτι μᾶλλον εἰς τὸν ἀγῶνα, προτείνομεν καὶ πάλιν δύο ἕτερα θέματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εὐκόλα, ἅτινα ὁμοῦ μετὰ τοῦ σήμερον βραβευομένου ἀποτελοῦσι κύκλον τρόπον τινὰ Ὀμηρικόν. Τούτων τοῦ μὲν πρώτου, ὡς εὐκολωτέρου καὶ μὴ ἀπαιτοῦντος ἀνάγνωσιν ἄλλων βιβλίων ἢ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ἡ λύσις πρέπει νὰ γείνη ἐντὸς τοῦ ἐπομένου ἔτους μέχρι τῆς 4. ἀπριλίου. Δι' αὐτοῦ ζητεῖται νὰ περιγραφῇ

Ὁ καθ' Ὁμηρον οἰκιακὸς βίος τῶν Ἑλλήνων
οὗ μέρη εἰσὶ

(1) Ἡσιόδ. ἐν ἔργ. 40 καὶ Ἀριστ. ἐν ἡθ. Νικ. 1, 7, «Δοκεῖ πλεῖον ἢ τὸ ἤμισυ τοῦ παντός εἶναι ἡ ἀρχή.»

α.) Περιγραφή τῆς οἰκίας καὶ τῶν μερῶν καὶ σκευῶν αὐτῆς, ὅσων γίνεται μνεία παρ' Ὀμήρῳ.

β.) Τίνα γενικῶς τὰ στοιχεῖα τὰ συνιστῶντα τέλειον οἶκον κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, καὶ ἰδίως νὰ ἐξετασθῶσι τὰ τοῦ γάμου ἔθιμα πάντα. 2) ἡ τῶν γυναικῶν ἠθικὴ κα-
κατάστασις, τὰ ἔργα καὶ ὁ βίος ἐν γένει. 3) τὰ κατὰ τὴν γέννησιν τῶν τέκνων τηρούμενα ἔθιμα, ἡ ἀνατρο-
φὴ καὶ παιδεία, τὰ παίγνια καὶ γυμνάσματα αὐτῶν. 4)
ὁ τῶν ἀνδρῶν βίος, τὰ ἔργα καὶ αἱ πρὸς τὰς συζύγους
καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν σχέσεις, καὶ 5) τὰ τῶν δούλων καὶ
θεραπόντων.

γ.) Ἡ τοῦ σώματος θεραπεία, ἤτοι ἐνδύματα καὶ
κοσμήματα ἐκατέρου φύλου, τροφαί, ποτά, δεῖπνα,
συμπόσια, λουτρά καὶ τὰ τῆς ἰάσεως ἀσθενειῶν καὶ
τραυμάτων τότε γνωστὰ μέσα.

δ.) Τὰ κατὰ τὸν θάνατον τηρούμενα ἔθιμα, περὶ τα-
φῆς καὶ τάφων καὶ τῆς μετὰ τὸν θάνατον καταστάσεως
τῶν νεκρῶν.

Ἐν πᾶσι τούτοις νὰ φέρονται ὡς προσθῆκαι καὶ
ὅσα τούτων τῶν ἐθίμων τηροῦνται ἔτι παρ' ἡμῖν.

Τοῦ δὲ δευτέρου προβλήματος, οὗτινος, ὡς δυσκολω-
τέρου καὶ ἀπαιτοῦντος ἀνάγνωσιν πλείονων βιβλίων, ζη-
τεῖται νὰ γείνη ἡ λύσις μέχρι τῆς ἀ. ἀπριλίου 1861, ὑπό-
θεσις ἔσται

Ἡ ἱστορία τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων.

Ἐν τούτῳ αἰτεῖται νὰ ἐκτεθῇ μετὰ τῆς δυνατῆς ἀ-
κριβείας

α.) Εἰ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια καὶ πάντα τὰ μέρη

τούτων προήλθον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ ἢ ὑπὸ διαφόρων, καὶ εἰ ἐν αὐτοῖς τηρεῖται ἡ ἀπαιτουμένη ἐνότης.

β.) Εἰ τὰ ποιήματα ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς ἐγράφησαν, ἢ διὰ στοματικῆς παραδόσεως μέχρι τινὸς διατηρηθέντα μετὰ καιρὸν ἐγράφησαν.

γ.) Εἰ ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διαφωνία περὶ Ὅμηρου καὶ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν.

δ.) Πότε ἤρχισε παρὰ τοῖς νεωτέροις τὸ λεγόμενον Ὀμηρικὸν ζήτημα, ἡ διαφωνία δηλαδὴ περὶ ἀρχῆς καὶ συστάσεως τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, τίνες οἱ ἐξέχοντες καὶ εἰ συμφωνοῦσιν ἅπαντες.

ε.) Ἐν τέλει νὰ ἔπῃται ὡς συμπέρασμα τῆς ὁλης πραγματείας τὸ ἐκ τῶν ἡγουμένων πιθανὸν πῶμα.

Περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω πρέπει νὰ ἐπιφέρονται οἱ λόγοι, ἐφ' ὧν πᾶσα γνώμη στηρίζεται.

Τοιαῦτά εἰσι τὰ σήμερον διδόμενα προβλήματα, ὧν ἡ λύσις περιμένεται ἐκ τῆς φιλοπονίας τῶν ἡμετέρων νέων, ὅσοι εἰς τὴν μελέτην τῶν πατρῶων καὶ πατρίων εὐρίσκουσι τέρψιν καὶ ἡδονήν, καὶ οἵτινες τροφὴν νομίζουσι τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ἀγώνων προσγινομένην αὐτοῖς δόξαν καὶ τιμὴν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Μαΐου 1861.

Οἱ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος

Κ. ΑΣΩΠΟΣ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ, ὁ τὴν κρίσιν συντάξας.



Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς κρίσεως ταύτης ἀναβὰς τὸ βῆμα ὁ τοῦ Πανεπιστημίου Πρύτανις [κ. Α. Πάλλης, ἔλαβε τὸ ἐνσφράγιστον δελτίον, ἐν ᾧ κατὰ τὰ ὀρισθέντα ἦτο γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ συγγράφαντος τὴν πραγματείαν, καὶ ἀποσφραγίσας αὐτὸ ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν καὶ ἀναγνοὺς, ἀνεφώνησεν ὅτι συγγραφεὺς εἶναι ὁ Γεώργιος Κ. Μιστριώτης, φοιτητὴς τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῆς, ἐκ Τριπόλεως τῆς Πελοποννήσου, ὃν προσεκάλεσε νὰ ἐμφανισθῇ ἵνα λάβῃ τὸ ἄθλον. Τούτῳ λοιπὸν προσελθόντι ἔδωκεν ὁ Πρύτανις τὰς χιλίας δραχμὰς, καὶ τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον ὑπεδέχθη μὲ παρατεταμένας χειροκροτήσεις καὶ εὐφημίας τὸν νέον.

Π Ρ Ο Σ Θ Η Κ Η.

Περὶ Ὀμήρου καὶ τῶν εἰς Ὅμηρον ἀναφερομένων παρὰ τὰ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν τῆς νεωτέρας Εὐρώπης λογίων ἐγράφησαν τοσαῦτα καὶ τοσαῦτα, ὥστε δὲν ἦτο ἴσως ὑπερβολή, εἰ ἐλέγετο ὅτι οὐχὶ τὸ ὄλον, οὐχὶ στίχος, οὐχὶ ἡμιστίχιον, ἀλλ' οὐδὲ μέρος ἡμιστιχίου, οὐδὲ λέξις ἢ καὶ γράμμα τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἔμεινεν ἀνεξέταστον. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ εἶδους, οὐχὶ δὲ διάφορον τὸ πρᾶγμα περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ὕλης· διότι καὶ περὶ θεῶν, καὶ περὶ ἀνδρῶν, καὶ περὶ γυναικῶν ἰδιαιτέρως καὶ περὶ πολέμου, περὶ ὅπλων, περὶ ὀχημάτων, περὶ ὁδῶν, περὶ τεχνῶν καὶ ἡθῶν καὶ ἐθίμων, καὶ ἐν γένει περὶ καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι περὶ πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, οὔτε ὀλίγα οὔτε μικρὰ εὐρίσκονται πονήματα. Τί δὲ οὐκ ἔγραψαν περὶ ὀνόματος περὶ βίου καὶ τύχης τοῦ ποιητοῦ καὶ περὶ τῆς ἐν Ἱφ ἀνακαλύψεως τοῦ τάφου αὐτοῦ, ὅπερ λησμονηθὲν σχεδὸν ἀνενεώθη πάλιν διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Α. Ῥόσος ἐτοιμασθείσης μετατυπώσεως τῆς τοῦ Πάσχ Ἰταλικῆς περιγραφῆς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους (ἐν Ἑλλή 1860). Οὐδὲν δὲ λέγομεν περὶ σκοποῦ ἢ περὶ ποιητικῆς ἀξίας καὶ παραβολῆς αὐτῶν πρὸς ἄλλα ὁμοειδῆ. Ὡστε ἡ περὶ Ὀμήρου βιβλιογραφία ὁλόκληρον, καὶ ταύτην οὐχὶ μικράν, ἤθελεν ἀ-

ποτελέσει βιβλιοθήκην, ὁποῖαν πρό τινων ἐτῶν ἐφιλοτιμήθη
νὰ συγκροτήσῃ ὁ Γερμανὸς Ὁττων.

Τῇ ἡμετέρᾳ ἐκπαιδευομένῃ νεότητι τὰ τοιαῦτα εἶναι ἢ ἄ-
γνωστα ἢ ἐπιπολαίως ἐξ ἀκουσμάτων καὶ παρακουσμάτων
γνωστά, ὅπερ χειρόν ἐστὶ τῆς παντελοῦς ἀγνοίας· διότι ψευ-
δῶν ἀρχῶν τιθεμένων, ψευδῇ συμπεράσματα ἐξ ἀνάγκης
συνάγονται.

Ἐκ τούτου οἱ ἐπὶ τοῦ Ῥοδοκανακείου διαγωνίσματος θέ-
λοντες νὰ θεραπεύσωσιν ἐν μέρει τὴν ἑλλειψιν ταύτην, Ὀμη-
ρικῆς ὑποθέσεως προὔτειναν ζήτημα, ὅπερ, ὡς ἡ ἔκθεσις ἀ-
νήγγειλε, βραβεύεται σήμερον· ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τὸ 1862
ἔτος. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, οἷον κύκλον Ὀμηρικὸν διὰ τε
τούτων καὶ τῶν ἐφεξῆς, Θεοῦ θέλοντος, ἐπιθυμοῦντες νὰ
συμπληρώσωσιν οἱ ἀνωτέρω, δὲν διστάζουσι καὶ διὰ τὸ 1863
ἔτος, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κύκλου μένοντες, νὰ μὴ ἀπομακρυθῶσι τῇ
σκοποῦ. Καὶ οὕτω χάρις εἰς τὸ φιλόπατρι καὶ εἰς τὴν ἐλευ-
θεριότητα τοῦ ὁμογενοῦς κυρίου Θεοδώρου Ῥοδοκανάκη, ἡ
ἐλληνικὴ νεότης, ὅση, ἵνα κορέσῃ τὴν εἰς τὰ πατρίδα καὶ πά-
τρια φιλομαθειαν, οὐπω δύναται νὰ προστρέξῃ εἰς τὰς πο-
λυχεύμονας πηγὰς τῶν ἁλλοδαπῶν, ἀσμένως θέλει ἀσπασθῇ
ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅσα ἡ Ἑλλάς, πάλιν συνεργίᾳ Ἑλλήνων,
ναμάτια ἐξ ἐκεῖνων μετοχετεύουσα προσφέρει αὐτῇ.

Πρὸς τιμὴν τῆς τε καταγωγῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν
οἱ ἡμέτεροι νέοι καὶ ἑκάστην εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν προ-
βαίνοντες, οὐδὲ τῶν νεωτέρων γραμμάτων ἀπολείπονται.
Διὰ τοῦτο πεποιθήσιν οἱ ἐπὶ τοῦ Ῥοδοκανακείου διαγωνίσμα-
τος ὅτι οὔτε κόπου οὔτε χρόνου θέλουσιν φεισθῇ πρὸς ἐξέ-
τασιν τοῦ πατρὸς τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως, ὃς ἐπὶ αἰῶνας ἄ-
πειρα πλήθῃ ἔτερψε, τέρπει καὶ τέρψει, οὐδαμῶς φροντίσας
νὰ εἴπῃ τι καὶ ἡμῖν περὶ ἑαυτοῦ, ὡς ὁ εὐρυρρόας Νεῖλος,

οὐκ ἔστιν ἄγνωστος ἡ πηγή, πρόδηλα δὲ τὰ εὐεργετήματα.

ἔχοντες μάλιστα ἱκανὸν διάστημα χρόνου ἀπὸ τοῦδε μέχρι τῆς διδομένης προθεσμίας, ἀνέτως δύνανται νὰ διέλθωσι τὰ τε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις περὶ τούτου εὐρισκόμενα καὶ παρὰ τῶν ἐπισήμων φιλολόγων τῆς νεωτέρας Εὐρώπης γραφέντα ἀρχίζοντες ἀπὸ τοῦ Νεαπολίτου Βίκου, μεταβαίνοντες εἰς τοὺς περὶ Οὐόλφριν, Ἑρμαννον, Λάχμανον, Νίτζην κλπ. καὶ τελευτῶντες εἰς τὸν πρὸ ὀλίγου ἀποδιώσαντα Ἀγγλον Μιούρη (Mure), καὶ εἰς τὸν ἔτι ζῶντα Γιάδστωνα.

Περὶ Ὀμήρου, ἐκτὸς πολλῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττοι χρησίμων, κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐγράφησαν καὶ οὐκ ὀλίγα παράδοξα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντῃ πάντως ἄτοπα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ καινοφανὲς καὶ καινάκουστον τὴν περιέργειαν κοινοῦν δυνατὸν νὰ παρασύρῃ τοὺς πρωτοπείρους, οὗτο οἱ ἐπὶ τοῦ διαγωνίσματος κρίνουσι καλὸν νὰ ἐπαναλάβωσι καὶ ἐνταῦθα πρὸς τοὺς μέλλοντας ἀσχοληθῆναι περὶ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ὅ,τι καὶ περὶ τοῦ ἤδη βραβευθέντος εἶπον· ὅτι δηλαδὴ πάντων τούτων ἀφήμενοι, πρέπει νὰ ἐνδιατρίψωσιν εἰς τὸ κύριον θέμα, ἐνθυμούμενοι τὸ σοφὸν παράγγελμα ὅτι ὁ δαπανώμενος ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ ὀλίγος ἔσται ἐφ' ᾧ δεῖ.

Εἰς γινώσκιν τῶν βουλομένων νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα ἔτρωσαν καὶ τάδε.

α) Τὸ δοθησόμενον ἄθλον εἰς τὴν δοκιμωτέραν διατριβὴν ἔσται χιλιόδραχμον.

β) Εἰς τὴν λύσιν τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων καλοῦνται πρὸ πάντων οἱ τοῦ Πανεπιστημίου φοιτηταὶ καὶ ἰδίως οἱ τῆς φιλολογίας, καὶ πᾶς ἐν γένει Ἕλλην εἴτε ἐντὸς εἴτε ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος οἷκεϊ. Ἐξαίρουνται μόνον οἱ τοῦ Πανεπιστημίου καθηγηταί.

γ') Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ γράψαντος ἀφίεται νὰ συγγράψῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἢ εἰς τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων νεωτέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· προτιμότερα ὅμως εἶναι ἡ ἀρχαία· διὸ ἐν ἰσότητι τῶν ἄλλων ἀρετῶν προτιμηθήσεται ἡ εἰς ταύτην γεγραμμένη διατριβή.

δ') Ἐκάστη διατριβὴ πρέπει νὰ πληροῖ πέντε τοῦλάχιστον τυπογραφικὰ φύλλα τυπωθεῖσα.

ε') Κατὰ τὰς τεθείσας προθεσμίας πρέπει νὰ σταλῶσιν αἱ διατριβαὶ ἀγωνύμως εἰς τὴν πρυτανείαν τοῦ Πανεπιστημίου, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ δελτίον ἐσφραγισμένον, φέρον ἔγκλειστον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἔξω δὲ γεγραμμένον ῥητόν τι ἢ σύμβολον, ὅπερ πρέπει νὰ προτάσῃται καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλίδος τῆς διατριβῆς ἐκάστου. Πᾶσα διατριβή, μετὰ τὴν προθεσμίαν ἐλθοῦσα, εἶναι ἀπαράδεκτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Μαΐου 1861.

Οἱ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος

Κ. ΑΣΩΠΙΟΣ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ.

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.



